

INSTRUIRI LA DISTANȚĂ ȘI DEZBATERI PENTRU PROFESIONALIZAREA
JURNALIȘTILOR ȘI STIMULAREA JURNALISMULUI ETIC

CIFRELE ȘI NOȚIUNILE ECONOMICE DIN TEXTELE JURNALISTICE.

CUM LE PREZENTĂM CĂ SĂ FIE ÎNȚELESE DE TOȚI?

Îndrumar pentru jurnaliști, realizat în baza consultației online,
oferite pe www.mediaforum.md

de Vlad Bercu

VLAD BERCU este unul dintre cei mai cunoscuți jurnaliști economici. Și-a început cariera în jurnalism în 1974, la o publicație raională din Ungheni. Ulterior a lucrat la mai multe publicații. A fost redactor-șef al publicației electronice Business Expert, al revistei Observator Economic și al săptămânalului Economist. În anii 1993-2007 a fost editor la Departamentul economie și business, dar și comentator la Agenția de presă BASA-press.

În prezent, Vlad Bercu este reporter la Agenția Informațională de Stat MOLDPRES și reporter la ziarul „Capital Market”. Totodată, jurnalistul este și comentator la emisiunea „15 minute de realism economic”, un proiect comun al IDIS „Viitorul” și Radio „Europa Liberă”.

Vlad Bercu a editat culegerea „Jurnalismul economic”, scrisă de un grup de jurnaliști, și a organizat Clubul presei economice.

În perioada 2005-2007, a fost membru al consiliului de experți al Centrului pentru Jurnalism Independent.

Vlad Bercu a activat o perioadă și în calitate de lector superior la Departamentul Jurnalism și Științele Comunicării al Universității Libere Internaționale din Moldova.

Platforma online pentru profesioniștii media www.MediaForum.md este editată de Consiliul de Presă din Republica Moldova.

Instruirile la distanță pentru jurnaliști se desfășoară în cadrul proiectului „Instruiri la distanță și dezbateri pentru profesionalizarea jurnaliștilor și stimularea jurnalismului etic pe platforma online a profesioniștilor mass-media www.MediaForum.md”, implementat de Asociația Presei Independente (API), cu susținerea Programului Mass-Media al Fundației Soros-Moldova.

Opiniile exprimate în această publicație aparțin autorului și nu implică neapărat poziția finanțatorului.

I. INTRODUCERE

Într-o vară, pe când eram la Agenția BASA-press, veniseră la așa-numita „practică” câțiva studenți. I-am propus unuia dintre ei să-și verifice aptitudinile la Departamentul social, pentru că era pentru prima oară într-o redacție pe post de reporter și vroiam să începă cu un domeniu care nu este copleșit de cifre. A insistat să scrie despre economie. Am considerat atunci și cred și acum că un jurnalist care scrie despre economie trebuie să aibă cunoștințe elementare (care nu e numaidecât să le obțină la o facultate specializată, ci citind literatură de specialitate) pentru a înțelege ce se întâmplă în economie și de ce se întâmplă așa și nu altfel, dar și pentru a putea naviga în zecile și sutele de cifre pe care ți le oferă zilnic Biroul Național de Statistică, Banca Națională, Guvernul, dar și alte instituții.

Am cedat, „bine, am zis, dacă vrei să scrii despre economie, scrie”. Într-o bună zi, însă, l-am auzit văicărându-se: „Nu înțeleg nimic. Nu înțeleg nimic”. „Ce nu înțelegeți?”, l-am întrebat. „Atâtea cifre, cum să te descurci între ele?”

Probabil, aceeași întrebare și-o pun mulți din acei care au în față o știre sau un articol care conține prea multe cifre. În acest caz materialul va fi obositor, greu de înțeles. Care sunt provocările pe care le implică folosirea cifrelor într-un articol? „Dacă ai cinci cifre sau ecuații despre piață, economie sau o companie, alege una care ilustrează cel mai elocvent tema articolului și fă referință la un tabel sau la un grafic ajutor pentru restul dovezilor tale. „Un articol încărcat cu cifre confuze va fi îndesat, „de lemn”, ca o prăjină de totem”, spune Agenția de știri de afaceri Bloomberg, una din cele mai bune în lume.

Folosim cifrele cele mai relevante pentru subiectul pe care îl

realizăm. Unele cifre (profiturile, evoluția față de anii precedenți și perspectivele) sunt relevante pentru articolele despre companii, altele (emisiuni de acțiuni, prețul lor, participațiile companiilor care le cumpără în societățile care a emis sau vând aceste acțiuni) despre piața de capital. Sunt cazuri când chiar ar trebui să dăm multe cifre. Ca, de exemplu, atunci când scriem despre buget sau taxe. E puțin a spune că bugetul a fost aprobat, la venituri în sumă de „x” milioane, la cheltuieli în sumă de „y” milioane, cu un deficit de „l” milioane. Cititorul ar vrea să afle câți bani au fost dați pentru un domeniu sau altul, mai mulți sau mai puțini decât anul precedent, ce va avea de câștigat sau pierdut în cazul în care domeniul în care muncește va primi mai mulți sau mai puțini bani. Când privește despre taxe, în primul rând, cred eu, ne interesează care va fi impactul lor. Cu cât, bunăoară, s-ar putea scumpi benzina sau motorina dacă vor fi majorate accizele.

Soluția cea mai bună pentru articolele despre buget sau taxe ar fi utilizarea unor diagrame, tabele sau infografice, pentru a lăsa loc comentariilor unor experți sau oficiali, a arăta avantajele sau dezavantajele unor schimbări. Dacă scriem despre dobânda la depozite, trebuie să arătăm ce va avea de câștigat deponenții în cazul majorării dobânzii. Sau cum a evoluat creditarea după micșorarea ratei dobânzii la credite.

Regula de aur, mai ales în cazul multor cifre, e să le verificăm meticolos, prima sursă fiind cea care emite documentul respectiv. La fel unificarea cifrelor. Nu scrie 72 000 și 34 mii în același text sau utilizăm într-un caz „procente”, în altul „%”, iar în cel de-al treilea „la sută”. Cititorul va înțelege mai bine articolul dacă vei scrie „șapte din zece persoane plecate la muncă peste hotare sunt din localitățile rurale”, decât „69% din cei plecați peste hotare la muncă sunt din localitățile rurale”. Sau „fiecare a cincea companie a încheiat anul cu pierderi” în loc de „20 la sută din companii au avut pierderi în anul ...”. Nu începe fraza cu o cifră. Preferăm să scrie „Cinci companii au emis acțiuni...” sau „Un număr de „x” întreprinderi”.

Întotdeauna evităm să rotunjim cifrele exacte, ca 131, 23% etc. Când însă e vorba de milioane și miliarde rotunjim cifrele până la cifre de milioane sau miliarde. Până la cifra 10, scriem litere, nu cifre.

Noțiunile economice mai puțin cunoscute pe care le utilizăm în textele jurnalistice, obligatoriu este să le explicăm, imediat după ce le-am folosit în text. Altfel, cititorul va pune articolul la o parte și va încerca să aflăm ce înseamnă o noțiune sau alta.

Acestea sunt doar câteva din lucrurile pe care ar trebui să le știe un jurnalist care scrie despre economie și vrea să fie pe înțelesul cititorului atunci când folosește cifrele.

Pentru a aduce mai multă claritate, în continuare voi veni cu o serie de recomandări și exemple, formulate în baza întrebărilor care mi-au fost adresate în cadrul consultației online din 6 decembrie 2018 pentru utilizatorii platformei MediaForum.md.

II. ÎNTREBĂRI ȘI RĂSPUNSURI

ÎNTREBARE: *Cât de mult contează explicațiile cifrelor într-un material jurnalistic nu doar să fie băgate cifre goale? Cum selectăm cifrele esențiale pentru un material jurnalistic?*

RĂSPUNS: La prima vedere o știre economică este, în general, o știre despre un eveniment economic, despre cifre și date economice. Dar, economia înseamnă mai întâi de toate o circulație a banilor. Banii sunt sângele economiei. Oamenii fac bani, interesul final al businessmanului este profitul, banul. De aceea, regula de aur este: „Învață să vezi după fiecare eveniment un interes de bani, iar după fiecare interes – firme și persoane concrete”.

Orice material jurnalistic pe teme economice conține mai multe sau mai puține cifre. Fără ele materialul ar fi o poveste despre nimic. Însă multe cifre nu înseamnă neapărat multă informație. Ceea ce contează e să utilizăm cifre relevante pentru cititor, fie că e un om de rând sau un profesionist. Dacă ai cinci cifre despre piață sau cinci ecuații economice privind o companie ori un raport statistic, alege una care ilustrează mai bine tema știrii și care poate servi drept argument greu. Un articol încărcat cu cifre conduce la confuzii, arată ca un braț de crengi, din care ai dori să alegi o ramură dreaptă și scurtă. Dacă este vorba de o companie, ce ar conta mai mult decât profitul pe care îl obține, care ar arăta cât de eficientă e afacerea. Sau, în cazul reevaluării tarifelor la căldură, ce ar putea să înțeleagă consumatorul dacă am scrie doar despre procentul majorării fără a spune că el va plăti cu „x” lei mai mult? Deci, e vorba de bani.

Cât de mult contează explicațiile cifrelor? E puțin a spune că inflația a crescut cu 3 sau 7 procente. Dar dacă vom adăuga că, de fapt, prețurile cresc și că va trebui să plătim mai mult pentru un serviciu sau utilități, va fi mai pe înțelesul cititorului. O greșeală comună în știrile despre

transferurile în favoarea persoanelor fizice e că afirmăm că „moldovenii au trimis acasă „x” milioane de dolari”. Aceste cifre includ, deși într-o proporție foarte mică, și transferurile locale, inclusiv salariale în favoarea persoanelor fizice rezidente de la reprezentanțele nerezidenților (companiile străine), pensii, indemnizații din alte state. Explicația într-un alineat e chiar necesară. La fel și în cazul unor termeni economici. Jurnalistul trebuie să „descifreze” termenul în următorul rând după utilizarea lui, pentru a nu-l face pe cititor să caute prin dicționare.

ÎNTREBARE: *În cazul topurilor, cum le reflectăm într-un material jurnalistic?*

RĂSPUNS: În cazul topurilor e important să scriem cum a evoluat țara față de anul precedent sau într-o perioadă de timp. Ce a determinat această evoluție. Și, desigur, care e poziția țării în regiune, ceea ce vorbește despre nivelul de competitivitate a acesteia. Cine a realizat topul. Care sunt criteriile de departajare.

O diagramă, un tabel sau infografic ce ar include țările din regiune sau indicatorii de bază ar completa excelent articolul.

ÎNTREBARE: *Cât e este de importantă aproximarea cifrelor?*

RĂSPUNS: Unii preferă să dea cifre de genul Produsul Intern Brut a fost în anul trecut de 89 975 431 240 lei, de exemplu. E mai simplu să spunem PIB-ul a fost de peste 89 miliarde de lei. Nimeni nu va reține cifra exactă.

Jurnalistul are câteva opțiuni atunci când e vorba de aproximarea cifrelor. Poate scrie, de exemplu: aproape, peste, mai mult de, mai puțin de, aproximativ, circa. Însă, în aceste cazuri putem fi acuzați că suntem

părtinitori dacă vor scrie că PIB-ul a crescut cu aproape 6 la sută, dacă creștere va fi de 5.7%. Mulți vor zice că ținem cu autoritățile. În alte cazuri dacă spunem că salariile au crescut cu mai puțin de 15 la sută, vom fi suspectați de o poziție negativă.

Evident, că nu putem spune că într-o deflagrație și-au pierdut viața aproximativ 100 de oameni. Sau spui cifra exactă sau nimic, aștepti informația poliției. Dar, repet, aproximarea face articolul mai lizibil și mai pe înțelesul cititorului sau ascultătorului.

E greșit a scrie, bunăoară, peste 678 de companii. Sau circa 971 de firme. Este o greșală pe care, uneori, o întâlnim în articolele economice.

ÎNTREBARE: *Recent s-a adoptat legea bugetului. Atunci când reflectăm acest eveniment anual, care sunt parametrii importanți la care trebuie să atragem atenția și să-i prezentăm sau să-i analizăm? Standard ar fi venitul și deficitul prognozat. Dar alte cifre?*

RĂSPUNS: De regulă, scriu despre venituri, cheltuieli, evoluțiile prognozate față de anul precedent, deficitul și din ce va fi acoperit acesta, pe ce este construit (creștere economică, rată a inflației și curs valutar), deoarece de acești trei indicatori depinde creșterea sau scăderea veniturilor. Care este partea de cheltuieli sociale și investițiile capitale.

Însă, chiar dacă am utiliza multe cifre, fiecare dintre care contează, pentru cetățean, în general, sau pentru un domeniu, în particular, oricum ar rămâne pe dinafară una care s-ar dori în text.

Știrea despre buget e cea mai plictisitoare și pentru că solicită mai multe cifre, dar și mai interesantă căci multă lume vrea să știe dacă domeniul în care lucrează va primi mai mulți bani de la buget, deci va avea condiții mai bune și va spera la majorări de salarii, dacă va plăti taxe mai mari, deci

nivelul de trai va scădea. Articolele economice, în fine, sunt despre bani . De aceea, atunci când scrii despre buget ar trebui să fac mai multe emisiuni sau articole sau dacă scrii unul mai mare, împarți pe capitole, care este o poveste aparte, dar toate împreună formează un tot întreg.

ÎNTREBARE: *Dacă ne uităm la deficit, trebuie să ne trezească semne de întrebare dacă este mare sau când devine problematică cifra deficitului (la 5 milioane, la 10 milioane) ?*

RĂSPUNS: Deficitul devine problematic atunci când nu are acoperire. Să ne amintim de anul 2009, când deficitul era estimat la 6 la sută din Produsul Intern Brut. Ce a făcut Guvernul? A redus drastic cheltuielile, în primul rând cele pentru economie, că, potrivit legislației, de cele sociale nu poate să se atingă. În cazul acesta vorbim de un buget de austeritate. Adică strângem cureaua, dar nu până la sufocare, ca să depășim criza.

Problema Moldovei este că Guvernul contează, în fond, pe surse externe pentru a acoperi deficitul. Nu este vorba de surse externe oferite pentru implementarea unor proiecte, ci de granturile UE, bani de la FMI și alte surse pentru acoperirea deficitului.

ÎNTREBARE: *Sunt doi indicatori: inflația și PIB-ul. Ați putea să mă lămuriiți, ce presupun ei? Atunci când ei cresc sau descreșc, ce trebuie să înțelegem din asta?*

RĂSPUNS: Cu cât este mai mare creșterea PIB-ului, cu atât este mai bună situația economică din statul respectiv și cu cât este mai mică creșterea cu atât mai prost stau lucrurile în economie.

E la fel ca într-o gospodărie care are mai multe activități. Omul care le gestionează are un venit de la ferma, care merge bine, un venit de la cultivarea

cerealelor. Magazinul de firmă îi aduce și el bani pe cont. Mai are o seră în care crește flori care sunt solicitate pe piață. Are și alte ocupații. Valoarea bunurilor și serviciilor produse de acest fermier este, în fine, un fel de PIB al acestei unități economice. Cu cât mai bine merge afacerea, cu atât mai mare este produsul întreprinderii și invers.

Evident că atunci când se estimează Produsul Intern Brut al unei țări, pentru că este o estimare nu un calcul precis, se iau în considerare mai mulți factori, inclusiv economia informală, care în unii anii reprezenta până la 25% din PIB, consumul, investițiile, volumul impozitelor pe produs colectate la Bugetul public național, formarea brută de capital fix, adică indicatori pe categorii de resurse și utilizări.

Totul este însă relativ, guvernarea vorbește „cu mândrie” de o creștere de 4.5-5 la sută, iar Centrul Analitic Independent „Expert Grup” apreciază că Republica Moldova ar trebui să aibă o creștere de 7-8 la sută.

Rata inflației arată creșterea sau descreșterea prețurilor, pe care fiecare dintre noi o resimțim când cumpărăm ceva. Voi da un exemplu mai vechi, la care făceam referire într-un articol. „Biroul Național de Statistică anunța că, în luna august 2015, câștigul salarial mediu nominal a crescut cu 9,2 la sută față de perioada similară a anului precedent. Adică, dacă în anul 2014 primeam 1000 de lei, acum ridicăm cu 92 lei mai mult. Dar ce folos. Prețurile în creștere au „mușcat” din salariu. Aceeași statisticieni constatau că, de fapt, salariul real a scăzut cu 2,7 la sută”.

ÎNTREBARE: *În dezbaterile din Parlament s-a vorbit că mai degrabă factori aritmetici au fost folosiți pentru creșterea economică prognozată pentru 2019. Este adevărat că există această diferență între indicatorii pentru creștere economică, unii sunt mai de încredere decât alții?*

RĂSPUNS: Nu e cazul să vorbim că o cifră este mai de încredere decât alta. Prognoza este o estimare ce s-ar putea întâmpla în viitor. Previziunile sunt revăzute de câteva ori pe an, cel puțin de două ori, atât de Ministerul Economiei și Infrastructurii, cât și de instituțiile financiare internaționale, centrele de experți sau Institutul de Cercetări Economice. La sfârșit de an se constată că unele din prognozele lansate de acestea sunt mai aproape de cele înregistrate real, altele sunt relativ mai departe. Prognoza însă rămâne prognoză, nu cred că cineva poate să dea, la început de an, exact cu cât va crește economia în anul respectiv sau care va fi inflația. Banca Națională a Moldovei revizuieste, în creștere sau scădere, prognoza ratei inflației de patru ori pe an. Înseamnă că ea greșește atunci când face previziunile. O evoluție a prețului la petrol poate schimba radical datele problemei. Și numai. Dar și prețurile la produsele agricole, alți factori.

ÎNTREBARE: *Recent a fost votată legea bugetului, la ce trebuie să atragem atenția, ce este important?*

RĂSPUNS: Știrea despre buget deseori abundă în cifre. Pe multe din ele nu le poți evita, ca, de exemplu, veniturile, cheltuielile, cum vor crește sau vor scădea, care este deficitul bugetar și din ce va fi acoperit. Pe ce domenii vor fi majorate cheltuielile. Eu, de regulă, scriu și pe ce creștere economică, curs valutar și rată a inflației a fost construit bugetul. Pentru că în cazul în care pe parcursul anului inflația e mai mare sau mai mică, cursul e mai mare sau mai mic decât cel prognozat, sunt afectate veniturile, în creștere sau scădere. Evident, pe cititorul simplu îl interesează pentru ce vor fi dați mai mulți bani și care sunt taxele. E o știre, pe care nu o poți simplifica la maximum, dacă nu scrii despre anumite aspecte (de exemplu, pentru educație vor fi alocați mai mulți bani sau mai puțini) și uneori aceste știri sau articole încalcă regula pe care ar trebui să o respectăm, articolul să fie înțeles chiar și de moș Ion.

ÎNTREBARE: *Când vorbim despre exporturi, de regulă, sunt cifrele încadrate într-un carton care ocupă tot ecranul. Cum s-ar putea proceda în acest caz? O comparație cu perioada similară de anul trecut ar putea fi o soluție?*

RĂSPUNS: De ce am suprasatura subiectul despre exporturi cu cifre? E suficient să spunem că a crescut cu ..% până la ... milioane de dolari SUA, apoi dăm două cifre pe destinații UE și CSI, e suficient creșterea și evoluția ponderii. Un infografic ar fi salvarea în cazul acesta.

ÎNTREBARE: *Avem dificultăți cu explicarea unor cifre venite de la statistică. Acesta este doar un exemplu: În ianuarie-septembrie 2018 cifra de afaceri din comerțul cu amănuntul (cu excepția comerțului cu autovehicule și motocicletele) a fost în creștere cu 7,2% (în prețuri comparabile) față de perioada corespunzătoare din anul 2017, potrivit Biroului Național de Statistică. Următoarele aliniate arată la fel. Soluția ar fi ca acestea să fie explicate de un expert?*

RĂSPUNS: Ce spun aceste cifre? Doar una, că, de fapt, comerțul a crescut cu un anumit procent. Adică cu cât a crescut? Și nu se răspunde la o întrebare capitală, cât de mult a crescut. Cu 30 mii de lei sau cu 30 milioane? De aceea, de regulă, în jurnalismul economic atunci când vorbim de o creștere în expresie procentuală, ar trebui să dăm și o altă cifră, valoarea până la care a crescut. Să luăm un exemplu abstract, este una când exporturile într-o țară au crescut de două ori, de la un milion de dolari până două milioane de dolari și alta când au crescut cu 10 la sută, până la 1 miliard 100 mii dolari. Expertul nu poate să ne ajute în cazul când se dă doar procentele. Sursa care ne-ar furniza valoarea până la care a crescut comerțul este Biroul Național de Statistică.

ÎNTREBARE: *Cum noi, jurnaliștii care nu suntem specializați în domeniul economic, dar se întâmplă să scriem știri care implică interpretarea cifrelor precum date statistice, rapoarte financiare, proiecte de buget, la ce lucruri trebuie să atragem atenția atunci când prezentăm asemenea date în știri? Mai ales că noi tindem să facem estimări pentru a le face mai ușor de consumat, astfel încât să nu manipulăm cititorii și, totodată, să le oferim date veridice?*

RĂSPUNS: Ceea ce ar trebui să facem e să traducem cifrele, le contextualizăm, comparăm. O cifră nu spune prea multe de una singură. De aceea când scriem că băncile au mărit rata dobânzii la depozite, ceea ce nu ar spune multe unui cititor care nu este versat în economie, ar fi mai potrivit să scriem că majorarea cu 3 puncte procentuale a dobânzii, i-ar aduce cu 3 la sută mai mulți bani, la depunere de 1000 de lei, ar avea din dobândă cu 30 de lei mai mult.

Când scriem despre salariu ar fi mai potrivit să nu ne lamentăm cu o creștere de câteva procente, dar să arătăm unde ne aflăm în regiune la acest capitol. Deci contextualizăm și comparăm.

Nu rupeți din context o cifră sau alta și atunci nu veți manipula, iar dacă veți da și comentarii diferite, fie și în contradictoriu, a doi sau mai mulți experți, veți evita mai ușor manipularea pe care nu o doriți, dar a devenit omniprezentă.

Cea mai neglijentă exprimare în cazul procentelor este cea de genul “a crescut / a scăzut cu X%”, atunci când e vorba de o creștere, bunăoară în 2016 cu 5%, iar în 2017 cu 10%. De exemplu, o creștere de la 5% la 10% este o creștere cu cinci puncte procentuale, nu o creștere cu 5%.

Facem o greșală când spunem că comerțul a crescut cu 5 la sută, atunci când BNS dă o creștere în acest an de 10 la sută, iar în 2017 de 5 la sută. Este vorba, de fapt, de puncte procentuale. Această eroare cu

procentele și punctele procentuale se întâmplă și în cazul inflației, când scriem, de exemplu, că banca a redus cu 0,3 la sută rata anuală a inflației, de la 5 la 4.7 la sută. Este corect, a redus cu 0.3 puncte procentuale.

ÎNTREBARE: Când înțelegem că sunt prea multe cifre în știre? Cum le prezentăm ca să nu pierdem cititorul, ascultătorul? Cum scoate în evidență cifrele importante dintr-o știre, astfel încât să rămână în memoria cititorului?

RĂSPUNS: Nu cred că există o linie roșie, pe care după ce o treci să spui „sunt prea multe cifre, stop”. Regula e: păstrăm doar cifrele relevante pentru articolul nostru. Important e să răspundem la întrebările: ce se întâmplă, unde se întâmplă, de ce se întâmplă, cât se întâmplă, de ce ar trebui să mă intereseze pe mine asta. Iarăși, diagrama, tabelul, infograficul ar da posibilitate cititorului să urmărească mai ușor cifrele. Odată utilizate în diagramă, aceste cifre nu le utilizezi în text.

Cifrele vor rămâne în memoria cititorului dacă articolul sau știrea va răspunde la întrebarea: cea va avea el de câștigat sau pierdut, cum îi va fi afectată viața (dacă e vorba de taxe), ce va aduce avantaje sau dezavantaje îi va aduce etc.